

Hildegard van Bingen, Scivias – Ken de wegen. Deel I. Vertaald en ingeleid door Mieke Kock-Rademakers. Tweetalige editie. Hilversum, Verloren 2015. 278 blz. geïll. € 25,-. ISBN 9789087044831. De adellijke HvB (1098-1179) werd als benedictines een van de eerste mystici van Noord-Europa. Zij schreef visioenen maar bewees tevens een veelzijdig en praktisch ingesteld kunstenaars te zijn. Zij kon preken, schrijven, dichte hymnen, componeerde daarvoor muziek, vervaardigde even veelkleurige als diepzinnige miniaturen, schreef een boek over geneeskragtige kruiden, trok uit heel Europa kopstukken aan, correspondeerde met pausen, keizers en geleerden, die zij vrijmoedig op hun plichten wees. Haar eigengereide maatregelen brachten haar wel eens in conflict met de kerkelijke leiding, wat ook haar heiligverklaring eeuwenlang tegenhield. Eerst in 2012 werd dit boegbeeld van de middeleeuwse Duitse cultuur tot kerklerares uitgeroepen. Haar *Liber Scivias* is wel een encyclopedie van de verlossing genoemd. De titel *Ken de wegen* doelt op de wegen naar het hemelse Jeruzalem, waarvoor deze visioenen de spirituele reisgids zijn. Het werk is een trilogie, waarvan hier het eerste, rijk geannoteerde deel geboden wordt: origineel latijnse tekst, verzorgd door A. Führkötter & A. Carlevaris, in iuxtapositie met vertaling door M. Kock-Rademakers. Deze uitgave is een monument. FB

Philip Holt, Schiere monniken en grijze vrouwen. Cisterciënzers in Nederland 1165-1797. Met een voorwoord van br. Bernardus Peeters, abt van Koningshoeven. Budel, Damon 2015. 352 blz. geb. geïll. € 39,90. ISBN 9789460361890. Aan de vooravond van de 12de eeuw werd in de bossen ten Zuiden van Dijon een nieuw klooster gesticht. Een groepje monniken probeerde hier de Regel van Benedictus zo strikt mogelijk in praktijk te brengen. De ruige plek waar zij zich vestigden heette 'Cistercium', waarnaar de monniken 'cisterciënzers' werden genoemd. Vermoeid van de massaal bevolkte kloosters à la Cluny met hun non-stop-liturgie in ploegdienst, die tevens vaak intellectuele centra van kunst en wetenschap waren, verlangden zij terug naar de grondinspiratie van Benedictus. Bernardus van Clairvaux was een van de dragers van het cisterciënzer charisma. In tegenstelling tot de opkomende universiteiten, waar de rationele scholastiek de boventoon ging voeren, propageerde hij een meer bijbelse monastieke theologie. De cisterciënzers wilden God niet zozeer zoeken via de rede maar door middel van de ervaring. Ook in Nederland bouwden de cisterciënzers hun kloosters, beginnend in Friesland. Vanwege hun grijze kleding werden de cisterciënzers hier schiermonniken genoemd (schier = grijs). Aan het eind van de middeleeuwen stonden in Nederland 34 cisterciënzer mannen- en vrouwenkloosters, die vaak honderden jaren hebben bestaan. Het overzicht dat Ph. Holt hier geeft, wijst een overvloed van namen en sporen aan die de band met dit verleden openleggen. Deze mooie geschiedenis over het cisterciënzer leven in Nederland verschijnt in het jaar waarin de Nederlandse cisterciënzers herdenken dat 850 jaar geleden het eerste klooster van hun Orde in de Noordelijke Nederlanden gesticht werd. De auteur, die zeer onderhoudend schrijft, is erin geslaagd het cisterciënzer leven in de geschiedenis der Nederlanden grondig uit te zoeken en in kaart te brengen. FB